

N:o 110.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet; gifven Stockholms slott den 8 april 1904.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att dels, för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet under åren 1902 och 1903, bevilja ett anslag af 55,000 kronor, att fördelas på åren 1905, 1906, 1907, 1908 och 1909 med 15,000 kronor för det första året och 10,000 kronor för hvart och ett af de följande samt utgå under de i statsrådsprotokollet angifna villkor och förbehåll, dels ock af omförmälda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF.

Carl von Friesen.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1904.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
 Statsråden: ODELBERG,
                   HUSBERG,
                   PALANDER,
                   WESTRING,
                   RAMSTEDT,
                   BERGER,
                   MEYER,
                   VON FRIESEN,
                   VIRGIN.

Departementschefen, statsrådet von Friesen, yttrade:

Ang. utgifvande af ett vetenskapligt arbete om docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet.

»Hos Kungl. Maj:t har docenten vid universitetet i Uppsala, filosofie doktorn Otto Nordenskjöld i underdånighet anhållit om ett statsanslag af 55,000 kronor för utgifvande af en vetenskaplig redogörelse för de viktigaste resultaten af hans nyligen afslutade expedition till Södra Ishafvet och därvid anfört följande:

Undersökningen af polartrakterna, under många år bedrifven genom isolerade expeditioner, hade under den senare tiden kommit in i ett nytt skede. Dessa expeditioner hade visserligen vunnit storartade resultat, i det stora hittills okända kuststräckor blifvit upptäckta, kartlagda och undersökta, men utredningen af polarregionernas fysikaliska natur och lösningen af flera för hela jordklotet viktiga vetenskapliga frågor, företrädesvis

meteorologiska och magnetiska, kunde endast vinnas genom ett internationellt samarbete, som möjliggjorde en serie af samtidiga observationer, hvilka ensamma kunde lämna resultat af mera allmänomfattande betydelse. En dylik utforskning af det norra polarområdet ägde såsom bekant rum redan åren 1882—1883.

Som det emellertid just i detta hänseende visat sig alldeles nödvändigt, att jämväl det södra polarområdet blefve på enahanda sätt utforskadt, hade å de internationella geografiska kongresserna i London och Berlin beslut fattats om önskvärdheten af en internationell Kooperation för utforskande af dessa trakter.

Enligt dessa resolutioner borde arbetet helst samtidigt företagas från tre sidor. Sedan med anledning häraf England och Tyskland beslutit att år 1901 utsända expeditioner till två af de sålunda utvalda platserna, lyckades det Nordenskjöld att med på enskild väg anskaffade medel i Sverige utrusta en tredje expedition, som i anslutning till dessa och arbetande efter en för alla gemensam plan skulle utforska områdena söder om Amerika och den Atlantiska oceanen.

I detta internationella program var huvudvikten lagd vid de meteorologiska och magnetiska observationer, som i oafbruten serie skulle utföras under minst ett år, 1902—1903. För den svenska expeditionen, som skulle besöka ett område, om hvilket man på förhand kunde antaga, att det var synnerligen intressant i naturvetenskapligt hänseende, tillkom därjämte såsom särdeles betydelsefullt, förutom traktens undersökning och kartläggning, utförandet af de geografiska, geologiska och hydrografiska arbeten, som ensamma kunde afgöra, i hvad förhållande polarländerna stode till den närmaste af de öfriga världsdelarne, Amerika. Tillika borde man just här kunna vänta att erhålla ovanligt rika zoologiska, botaniska och geologiska samlingar, som kunde lämna upplysningar om den nya världsdelens natur och utvecklingshistoria.

Detta program hade nu till fullo blifvit genomfördt, sedan expeditionen den 10 januari 1904 efter 27 månaders frånvaro återkommit till Sverige. I öfver 20 månader hade ett öfvervintringsparti under Nordenskjölds ledning och med ytterligare tre vetenskapliga deltagare i fullständig isolering från den öfriga världen utfört meteorologiska och magnetiska observationer i öfverensstämmelse med det internationella programmet, sådant detta varit gällande för samtidigt arbetande engelska, tyska och argentinska expeditioner, samt, beträffande den magnetiska delen, för med dem koopererande europeiska och andra observatorier. De meteorologiska observationerna hade hela tiden utförts i allmänhet hvarje timme dygnet om; de magnetiska likaledes hvarje timme dels i enlighet med den

internationella öfverenskommelsen under 2 dygn i månaden, dels enligt särskildt aftal med det argentinska observatoriet å Staatenön under ytterligare omkring 40 dagar. Geologiska, kartografiska, bakteriologiska och åtskilliga andra forskningsarbeten hade utförts, och genom långa slädfärder, af hvilka en räckt 35 dygn, hade omgifningarna till vinterstationen blifvit undersökta och kartlagda.

Efter sex veckors vistelse i polarområdet sommaren 1902 ägnade den å expeditionens fartyg Antarctic kvarvarande personalen under ledning af docenten J. G. Andersson den antarktiska vintern 1902 dels till den vetenskapliga utforskningen af Falklandsöarna och Eldslandet jämte omgifvande haf, dels särskildt å undersökningen af den isolerade och föga kända ögruppen Syd-Georgien, där mycket stora och rika samlingar gjordes. Efter att hafva deponerat eller hemsändt dessa och alla öfriga dittills gjorda samlingar, hvilka lyckligtvis sålunda vore räddade, hade fartyget i november 1902 afgått söderut för att afhämta vinterpartiet. I afvaktan på att isen skulle öppna sig, använde man en månad till vetenskapliga arbeten, bland hvilkas resultat kunde nämnas ett vackert kartmaterial samt upptäckten i Bransfieldsundet af ett i hydrografiskt hänseende enastående märkvärdigt hafsområde.

Så stod frågan, då man, för att ej lämna vinterpartiet i sticket, ansåg sig tvungen att med hvad risk som helst söka framtränga söderut. Det var då, Antarctic efter svåra stormar och efter en förtviflad kamp med ismassor, sådana man aldrig hört talas om i dessa trakter, måste öfvergifvas och sjönk den 12 februari 1902.

Genom stora ansträngningar lyckades man, ehuru med förlust af nästan all proviant, uppnå Paulet-ön, där vintern tillbragtes.

Ett parti af tre personer hade redan förut lämnat fartyget för att öfver land söka framtränga till vinterstationen. Dessa tre lyckades dock ej uppnå förbindelse med vinterstationen utan blefvo tvungna att öfvervintra ensamma i en stenhydda.

Men trots dessa vidriga förhållanden och trots det att vackra samlingar gingo förlorade vid Antarcitics undergång, hade dock den fördröjda vistelsen i polarområdet i väsentlig mån ökat expeditionens vetenskapliga resultat. Det vore af synnerligt intresse, att observationerna i hufvudstationen sträckt sig öfver två år i stället för ett, och äfven expeditionens kartarbeten och samlingar, särskildt de geologiska, hade vunnit därpå. Med aldrig sviktande intresse hade vetenskapsmännen, trots lifvet i stenhyddor, trots otillräcklig tillgång på föda, gjort observationer och samlingar, som delvis vore lika oväntade som betydelsefulla.

Såsom exempel på expeditionens samlingar kunde nämnas, att ensamt försteningarna, hvilka alla befunne sig i Sverige, omfattade öfver ett tjugotal

lådor och att de vore de första och enda, som hittills anträffats i det södra polarområdet.

För att icke hela detta material af observationer och samlingar skulle blifva obegagnadt, måste detsamma så snart som möjligt bearbetas och utgifvas från trycket. Nordenskjöld hade i en ansökningen bifogad promemoria sökt lämna en öfversikt af samtliga de arbeten, omfattande resebeskrifning, géofysik och hydrografi, meteorologi, geologi och glacierundersökningar, botanik samt zoologi, som skulle ingå i en dylik publikation, och i en annan ansökningen bifogad promemoria sökt utreda kostnaderna för publikationen, så vidt detta varit möjligt. Han hade därvid utgått från den förutsättning, att man borde iakttaga den yttersta möjliga sparsamhet såväl i alla uppgörelser som ock i utstyrel, upplaga och dylikt. På så sätt hade han kommit till det resultat, att hela arbetet skulle kunna utföras för en summa af 70,000 kronor.

Emellertid komme för arbetets publicerande icke hela detta belopp att erfordras. Genom arbetets försäljning uppstode nämligen en inkomst, som småningom skulle inflyta och som kunde användas för fortsatt tryckning. Nordenskjöld hade beräknat denna summa till 15,000 kronor och anså sig, därest sådant erfordrades, personligen kunna ansvara för, att ett sådant belopp blefve disponibelt.

Men om denna utväg anlätades, återstode dock 55,000 kronor, hvilka på annat sätt behöfde anskaffas för arbetets genomförande.

Af omkostnaderna för sydpolarexpeditionen hade Nordenskjöld af egna medel utbetalt öfver 70,000 kronor, hvaraf större delen ännu återstode såsom en personlig skuld. Under sådana förhållanden vore det honom för närvarande omöjligt att på privat väg anskaffa ett bidrag för resultatens offentliggörande. Den enda tillgång, expeditionen ännu ägde, vore dess vetenskapliga samlingar. Äfven af dessa samlingar disponerade Nordenskjöld icke fullständigt hela materialet, i det enligt föregående aftal mindre dublettsviter skulle öfverlätas såsom uttryck af tacksamhet för visad välvilja, dock utan att Nordenskjöld för dem erhållit någon ersättning i penningar, dels till vissa svenska museer, nämligen ett par institutioner vid universiteten i Uppsala och Lund samt museerna i Malmö och Göteborg, dels i utlandet särskildt till Argentinska republikens regering; omfattande dessa gåfvor högst en femtedel af samlingarna.

Det vore svårt att i penningar värdera en dylik samling. Men redan en jämförelse med det många gånger mindre zoologiska, botaniska och geologiska material, som år 1897 af Nordenskjöld från Eldslandet hemfördes och sedan för omkring 7,500 kronor inlöstes af naturhistoriska riksmuseum och universitetet i Uppsala, visade, att deras försäljningsvärde

borde vara stort. Och härtill komme, att en stor del af samlingarna, t. ex. alla antarktiska försteningar, vore alldeles enastående, så att inga liknande torde kunna erhållas, förr än en ny expedition blefve utsänd till samma trakt.

Nu vore det visserligen mycket önskvärdt att kunna disponera de medel, som vid en sådan försäljning erhöles, till betäckande af expeditionens skuld. Men å andra sidan skulle det vara särdeles beklagligt, om därigenom möjligen dessa samlingar ej finge stanna i ett svenskt museum; och därtill komme, att det skulle vara Nordenskjöld och hvarje annan medlem af expeditionen kärt, om det vore dem möjligt få såsom gåfva öfverlämna dessa samlingar till svenska staten såsom ett ringa bevis på den djupa tacksamhet expeditionens medlemmar hyste för den storartade hjälp, som Riksdagen på Kungl. Maj:ts nådiga förslag genom utsändande af undsättningsexpeditionen med ångfartyget Frithiof velat bringa företaget den stund expeditionen befann sig i nöd.

Men i detta fall förelåge fortfarande frågan om det tillgodogörande af det vetenskapliga materialet, utan hvilket äfven samlingarna ej kunde blifva af gagn eller värde, och för hvilket ändamål, såsom nämndt, 55,000 kronor erfordrades.

Dessa medel skulle användas dels till materialets *bearbetning*, dels till dess *utgifvande från trycket* i en särskild publikation. Anslaget för bearbetning ansåge Nordenskjöld sig ej särskildt behöfva motivera, då det vore tydligt, att, om man ej kunde ersätta de direkta kostnader, som undersökningen af materialet måste medföra för vederbörande bearbetare, till exempel i och för samlingarnas särplockning, frakter, resor, ritning af planscher, biträde vid skrifning, räkningar och öfversättning med mera, stor fara förelåge, att en god del af materialet aldrig blefve undersökt, och att därmed väsentliga delar af expeditionens resultat ginge förlorade.

Beträffande frågan om utgifvande af en egen publikation, så torde det icke kunna betvivlas, ehuru frågan ännu icke kunde vara officiellt afgjord, att resultatet från de med den svenska expeditionen samtida och efter samma plan arbetande tyska och engelska expeditionerna komme att utgifvas såsom särskilda specialverk. Det torde väl ock vara så, att den svenska expeditionens vetenskapliga resultat, beträffande de antarktiska och subantarktiska trakterna, redan därför att det område, där expeditionen vistats, erbjudit ett så ovanligt intresse, fullt kunde uthärda en jämförelse med de af de andra expeditionerna vunna. Under sådana förhållanden torde det nästan kunna anses såsom ett fosterländskt intresse, att äfven Sveriges deltagande i ett af samtidens största internationella geografiska företag finge ett direkt uttryck. Men också från rent vetenskaplig syn-

punkt och för vinnande af en viss likformighet i redogörelsen, syntes det vara af betydelse, att resultatet åtminstone blefve utgifna i ett sammanhängande verk, helst då det i alla fall vore nödvändigt att utgifva stora delar, nämligen det meteorologiska och magnetiska materialet, efter den på förhand antagna gemensamma planen.

Ett sådant arbete, innehållande alla expeditionens resultat, skulle komma att omfatta öfver 300 tryckark, beräknadt enligt stor tätttryckt oktav. Det vore väl otvifvelaktigt, att det skulle vara synnerligen svårt om icke omöjligt att inom rimlig tid i någon redan existerande publikationsserie få infördt ett dylikt material.

Nordenskjöld hade visserligen tänkt, att, därest öfver expeditionen ett särskildt arbete utgäfves, vissa enstaka delar, särskildt sådana som ej direkt berörde dess kärnpunkt, de antarktiska trakterna, till exempel en del af materialet från Eldslandet och Falklandsöarna, för att minska kostnaderna skulle kunna ur detsamma uteslutas och på annat håll offentliggöras utan att störa sammanhanget eller i högre grad förringa arbetets värde vid sidan af motsvarande utländska publikationer, och under denna förutsättning vore också kostnadsförslaget med dess summa af 55,000 kronor utarbetadt.

Såsom en synpunkt, hvilken möjligen kunde underlätta beviljandet af denna Nordenskjölds framställning, ehuru den icke stode i något direkt samband därmed, vågade Nordenskjöld till slut framhålla, att af de medel, som af föregående Riksdag såsom förslagsanslag beviljats till den för expeditionens eftersökande utsända expeditionen med ångfartyget Frithiof, torde komma att till statsverket återbäras ett öfverskott, som vore betydligt större än den summa, hvarom han nu gjort underdånig ansökning.

Samlingarna skulle öfverlämnas till statsverket, i den mån de blefve bearbetade eller, om denna bearbetning ej afslutats vid utgången af år 1908, vid sagda tid, endast med uteslutande af de dublettsamlingar, utgörande den väsentligen mindre del af materialet, som enligt hvad här anförts redan vore på annat håll utlofvad.

Likaledes skulle af en eventuell publikation förslagsvis femtio exemplar öfverlämnas till statsverket.

Skulle vid arbetets försäljning någon vinst uppstå, som icke erfordrades för betäckande af dess omkostnader enligt här föreliggande plan, så skulle detta belopp oafkortadt tillfalla statsverket.

Med stöd af hvad sålunda anförts anhölle Nordenskjöld i underdånighet, det Kungl. Maj:t hos innevarande Riksdag täcktes utverka ett statsanslag af 55,000 kronor, fördeladt på 5 år, för bearbetning af sydpolar-expeditionens observationer och samlingar, hvilka af Nordenskjöld skulle

såsom gåfva till svenska staten öfverlämnas, samt för utgifvande från trycket af en vetenskaplig redogörelse för expeditionens viktigaste resultat.

Efter nådig remiss har vetenskapsakademien den 9 mars 1904 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande och därvid öfverlämnat ett af akademiens sakkunnige ledamöter, professorerna H. Théel, A. G. Nathorst och H. Hildebrandsson, såsom kommitterade på akademiens begäran afgifvet utlåtande af hufvudsakligen följande innehåll:

Helt och hållet bekostad af privata medel, hade Nordenskjölds expedition afgått från Göteborg den 16 oktober 1901, och den 14 februari 1902 hade man vid Snowhill landsatt bostäder m. m. för det öfvervintringsparti, som därstädes under Nordenskjölds ledning hufvudsakligen skulle utföra de magnetiska och meteorologiska iakttagelserna. Den öfriga delen af expeditionen gick från Snowhill via Ushuaia till Falklandsöarna, hvarifrån densamma under docenten J. G. Anderssons ledning under tiden från den 11 april till den 4 juli 1902 företog en expedition österut till Syd-Georgien, hvarefter expeditionen, efter ett par månaders arbeten på Falklandsöarna, fortsatte sina forskningar på Eldslandet och den 5 november 1902 styrde söderut för att afhämta öfvervintringspartiet vid Snowhill. Isförhållandena voro emellertid mycket ogynnsamma, och under försöket att framtränga mot Snowhill blef expeditionens fartyg inneslutet i isen, dref omkring med densamma samt krossades och sjönk den 12 februari 1903. Manskaper räddades till Paulet-ön, där man öfvervintrade i en uppförd stenhydda, lifnärande sig af säl- och pingvinkött. Redan innan fartyget blef inestängdt, hade docenten Andersson jämte tvenne följeslagare lämnat detsamma för att öfver land söka framtränga till vinterstationen, men lyckades då ej komma i förbindelse med denna, utan måste öfvervintra i en stenhydda vid nordspetsen af Louis Philippes land. Först i midten af oktober 1903 lyckades detta parti nå fram till stationen och blef där jämte öfvervintringspartiet den 10 november upptaget på det argentinska undsättningsfartyget Uruguay, hvilket något senare äfven ombordtog de på Paulet-ön öfvervintrande.

Såsom Nordenskjöld påpekat, hade den genom Antarctics undergång föranledda förlängda vistelsen inom det antarktiska området, trots de oerhörda vanskligheter, hvarunder isynnerhet de i stenhyddorna öfvervintrande partierna måst arbeta, i väsentlig mån ökat expeditionens vetenskapliga resultat. Vid öfvervintringsstationen hade observationerna sålunda kunnat pågå i öfver 20 månader i stället för de beräknade 12, hvarigenom deras värde högst väsentligt förökats, och under försöket att öfver land framtränga till Snowhill uppdagades af docenten Andersson

en intressant jurafflora, likasom man under det förlängda uppehållet vid Snowhill hade ett utmärkt tillfälle att fortsätta samlingarna inom de därstädes och på Seymourön anstående fossilförande lagren. Med aldrig sviktande intresse hade de unga vetenskapsmännen, trots lifvet i stenhyddorna och trots otillräcklig tillgång på föda, fortsatt sina arbeten, gjort observationer och insamlingar.

Ehuru vackra samlingar gingo förlorade vid Antarcitics undergång, vore de återstående af synnerligen stort vetenskapligt värde. Af de geologiska hade sålunda 25 lådor redan anländt till Sverige, medan 2 lådor devoniska försteningar från Falklandsöarna, som varit deponerade i Port Stanley, nu därifrån afhämtades. Af dessa samlingar vore i synnerhet växtfossilerna från Louis Philipptes land och de mesozoiska och tertiära fossilerna från omgifningen af Snowhill af största geologiska betydelse. För att inse detta behöfde man endast erinra därom, att man förut från dessa trakter endast kände dels några fossila musslor, som kapten C. A. Larsen hemfört från Seymourön under sin första resa 1892—93, dels af denne från samma ställe hemfördt kiselvandladt trä. De engelska geologerna Sharman och Newton, som undersökt kapten Larsens samlingar, anförde endast sju olika mollusker, hvilka de ansåge tyda på eocen ålder, och det af dem undersökta kiselvandlade träet sades tillhöra ett barrträd. I riksmuseet finnes dock bland de af kapten Larsen dit på sin tid förärade samlingarna äfven ett fossilt löfträd. De nämnda molluskerna samt dessa båda trädslag vore sålunda de första och enda fossil, som från de afsedda trakterna förut vore kända. Genom den svenska expeditionens arbeten hade ej blott kännedomen om de afsedda äldre tertiära lagren genom omfattande insamlingar af fossil, däribland äfven bladaftryck och ben af en utdöd fågelart, högst väsentligt ökats, utan därtill komme äfven den nyss antydda upptäckten af den rika juraffloran på Louis Philipptes land, en till kritsystemet hörande fossilförande aflagring med ammoniter vid Snowhill samt en aflagring af yngre tertiär ålder på Cockburnön. Att viktiga resultat för kännedomen om jordens forna klimat samt för åtskilliga växt- och djurgeografiska frågor skulle framgå af detta material, när det en gång blefve bearbetadt, därom kunde intet tvifvel föreligga, och det måste anses så mycket mera värdefullt, som man på intet annat ställe inom det antarktiska området hittills funnit en enda fossilförande aflagring.

De botaniska samlingarna, af hvilka, tack vare botanistens energi, äfven en del af det på fartyget befintliga materialet räddats vid dettas undergång, och af hvilka för öfrigt 2 lådor kommit till Sverige, medan 7 andra nu afhämtades från Falklandsöarna, utgjordes enligt lämnadt meddelande, dels af i sprit och formalin bevarade fanerogamer från Elds-

landet, Falklandsöarna och Syd-Georgien, dels äfven af ett cirka 1,000 ark stort herbarium af fanerogamer och ormbunkar från samma ställen; vidare omfattande samlingar mossor och lafvar såväl från nämnda områden som från Syd-Shetlandsöarna, omfattande samlingar af alger, dels bevarade i sprit eller formalin, dels prässade eller torra samt slutligen äfven prässade svampar. Att detta material, när det en gång blefve bearbetadt, komme att lämna betydelsefulla vetenskapliga resultat, torde kunna anses gifvet, i all synnerhet som Syd-Shetlandsöarna och omgifvande trakter hittills varit i botaniskt hänseende så godt som okända.

Resultaten af de under expeditionen utförda zoologiska arbetena syntes, att döma dels af den utaf Nordenskjöld därom gjorda utredning, dels af hvad kommitterade själfva haft tillfälle att konstatera, vara högst betydande och af stort vetenskapligt värde. När man tillika betänkte, att rika skördar gått förlorade vid fartygets undergång, så måste man skänka sin fulla beundran åt zoologernas stora flit och intresse och deras förmåga att använda hvarje tänkbart tillfälle för att göra samlingar och iakttagelser.

En sorgfällig vetenskaplig bearbetning af dessa vore af allra största betydelse. För oss svenskar, som förut nedlagt så stora uppoffringar af tid och penningar för att utforska de norra polartrakterna, hade de nu hemförda samlingarna ett alldeles särskildt intresse. Genom föregående fynd vid Eldslandet, Syd-Georgien o. s. v. hade man ej blott kunnat spåra en viss likhet, ja en öfverraskande parallellism i faunans allmänna sammansättning i de båda polarhafven, utan till och med erhållit ej få former från båda hafven af så stor öfverensstämmelse, att de mången gång måste anses fullkomligt identiska. Huru detta blifvit möjligt vore ännu för vetenskapen en öppen fråga. Säkerligen skulle de nu hemförda samlingarna och rönen, om de kritiskt vetenskapligt behandlades, bidra till lösningen af denna högst viktiga, på dagordningen stående fråga samt tillika i hög grad öka vår hittills så ofullständiga kännedom om lifvet i de antarktiska regionerna.

De meteorologiska arbetena hade utförts med berömvärd flit och noggrannhet, och detsamma torde kunna sägas om de jordmagnetiska och hydrografiska. Dessa arbeten finge speciell betydelse därigenom att de, såsom förut nämnts, utförts samtidigt med och efter samma plan som de öfriga till det antarktiska området utsända expeditionerna. Blefve alla dessa observationer publicerade efter samma plan, komme vår kunskap om sydpolartrakternas meteorologiska och fysiska förhållanden i väsentlig mån att utvidgas. Denna kunskap vore af större betydelse för hela jordens meteorologi, än den oinvidge föreställde sig. De klimatiska och väderleksförhållandena på hela jorden vore nämligen i hög grad beroende

af förhållandena i polartrakterna. Så hade det t. ex. vid flera tillfällen visat sig, att nederbörden under sommaren å norra halfklotet syntes stå i samband med isförhållandena inom Södra Ishafvet, i det att en ovanlig utbredning af polarisen och en däraf förorsakad afkylning af den södra oceanens ytvatten tycktes medföra en ökad kondensation därstädes och en däraf följande minskad nederbörd på det norra halfklotet. Detta blott som en antydning om den växelverkan, som på många håll konstaterats på vår jord mellan aflägsna trakters väderlek.

Vid expeditionens med berömvärd flit och ihärdighet utförda geodetiska och kartografiska arbeten, hvilka torde komma att medföra ganska betydande förändringar i den hittillsvarande uppfattningen af hithörande områdes topografi, äfvensom vid de bakteriologiska kunde kommitterade ej uppehålla sig, när de ej varit i tillfälle att närmare taga del af desamma. Detta gällde äfven i viss mån om de under hela tiden utförda hydrografiska arbetena, och kunde kommitterade endast antyda hvad som i ansökningshandlingen särskildt anfördes, nämligen upptäckten i Bransfieldsundet af ett i hydrografiskt hänseende enastående, märkvärdigt hafsområde.

Af det anförda torde i alla fall tillräckligt hafva framgått, att de iakttagelser, som under enastående svårigheter af deltagarne i expeditionen utförts, och de samlingar, som af expeditionen blifvit hemförda, vore af synnerligen stor vetenskaplig betydelse. Det vore därför obestriddligen af största vikt, att dessa resultat snarast möjligt bearbetades och utgäfves, detta i all synnerhet som den af Nordenskjöld med så stora egna uppoffringar ledda expeditionen utgjorde en länk i det internationella samarbetet för utforskande af det antarktiska området.

De enskilda svenska personers frikostighet och uppoffringar, genom hvilka expeditionen möjliggjorts, samt den järnhårda flit och okuffiga ihärdighet, som af expeditionens ledare och af samtliga dess medlemmar — ofta under oerhörda svårigheter och faror — ådagalagts vid insamlandet af detta i vetenskapligt afseende lika stora som värdefulla samt i vissa fall enastående material, skulle till stor del hafva skett förgäfves, om de genom expeditionen vunna resultaten icke snarast möjligt kunde bearbetas och utgifvas.

Kostnaderna för en sådan bearbetning och utgifning i en själfständig publikationsserie beräknades af Nordenskjöld till sammanlagdt 70,000 kronor, men då han ansåge, att en vinst af cirka 15,000 kronor skulle uppstå genom arbetets försäljning eller i alla fall sade sig kunna personligen ansvara för att ett sådant belopp blefve disponibelt, skulle den erforderliga summan, hvilken såsom statsanslag begärdes, belöpa sig

till 55,000 kronor, att utgå under loppet af 5 år. Att resultaten skulle utgifvas i ett själfständigt verk motiverades dels af arbetets stora omfång — öfver 300 tryckark i stor tättryckt oktav samt minst 380 planscher, oberäknadt kartor o. s. v. — som torde göra det hart när omöjligt att inom rimlig tid i någon redan existerande publikationsserie få infördt detsamma, dels därmed att resultaten af de med den svenska samtidiga engelska, tyska och argentinska antarktiska expeditionerna utan tvifvel komme att offentliggöras i själfständiga serier. Denna Nordenskjölds uppfattning ansåge sig kommitterade böra biträda.

Det betydande kraf på statsunderstöd, som förevarande ansökan innebure, motiverades naturligtvis i främsta rummet af det gagn, som den vetenskapliga forskningen skulle draga af ett verk sådant som det föreslagna, hvartill komme i betraktande den heder, som en dylik publikation skulle medföra för vårt land. Det lede föga tvifvel, att man i den öfriga världen väntade sig utgifvandet af ett sådant verk äfven öfver den svenska expeditionens resultat, och det motsåges helt visst med största intresse af öfriga i den internationella antarktiska kooperationen deltagande länders vetenskapsmän.

Nu hade Nordenskjöld dessutom erbjudit sig att, för den händelse anslaget skulle beviljas, till svenska staten såsom gåfva öfverlämna de hemförda samlingarna med undantag blott af de dublettserier, utgörande den långt mindre delen af materialet, som redan på förhand bortlofvats på annat håll. Staten skulle sålunda genom detta erbjudande, som följaktligen borde sättas såsom villkor för det begärda anslagets beviljande, erhålla en i vetenskapligt hänseende särdeles värdefull, i många fall enastående valuta för de eventuellt beviljade medlen. En dylik samlings penningvärde vore naturligtvis svårt att med säkerhet angifva, men kommitterade ansåge sig böra kraftigt betona, att det skulle vara en för vårt land i vetenskapligt hänseende oersättlig och i många afseenden särdeles beklaglig förlust, om samlingarna, på grund af att anslaget icke beviljades, skulle gå till utlandet och sålunda icke komme forskningen i vårt land till godo. Just här, där ett på alla naturhistoriens områden så omfattande, delvis enastående material från det norra polarområdet redan förelåge, skulle nämligen motsvarande samlingar från det södra hafva den allra största betydelse och skulle äfven här kunna komma vetenskapen bäst till gagn, om nödiga medel för deras bearbetande beviljades. Af samma anledning ansåge kommitterade också, att akademien borde hos Kungl. Maj:t hemställa, att samlingarna i första hand — d. v. s. med originalexemplar och typer — måtte tillgodokomma naturhistoriska riksmuseet, inom hvilket ju större delen af motsvarande samlingar från det

norra polarområdet förvarades, samt först därefter i mån af tillgång öfverlämnas till öfriga statsinstitutioner. Vidare torde, såsom Nordenskjöld i sin ansökning själf föreslagit, 50 exemplar af den afsedda publikationen böra kostnadsfritt till statsverket öfverlämnas.

Hvad slutligen anginge de i ansökningen förekommande kostnadsberäkningarna, hade kommitterade visserligen icke kunnat ingå på någon närmare pröfning af desamma, detta så mycket mindre som dessa beräkningar på frågans närvarande ståndpunkt uppenbarligen måste vara i hög grad approximativa. Så mycket trodde kommitterade sig emellertid, med kännedom om kostnaderna för liknande arbeten, kunna säga, att dessa beräkningar icke torde vara för högt tilltagna. Tvärtom syntes det dem icke osannolikt, att den beräknade summan i någon mån kunde komma att öfverskridas, hvarför det begärda anslaget måste betraktas som ett minimum, och att en sänkning af detsamma skulle menligt inverka på arbetets blifvande värde.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställde kommitterade, att akademien såsom svar på den nådiga remissen måtte i underdånighet tillstyrka:

att för bearbetning och utgifning af de vetenskapliga resultaten af docenten Nordenskjölds sydpolarexpedition åren 1901—1903 måtte af statsmedel beviljas ett anslag af 55,000 kronor att utgå under loppet af 5 år; samt att vid anslagets beviljande måtte fästas följande villkor:

att expeditionens samlingar, där icke annat aftal på förhand blifvit träffadt, utan ersättning öfverlämnades till staten, i främsta rummet naturhistoriska riksmuseet; och

att 50 exemplar af den afsedda publikationen kostnadsfritt öfverlämnades till statsverket.

För egen del har vetenskapsakademien, med åberopande af den utredning och de skäl, som af akademiens kommitterade anförts, tillstyrkt bifall till Nordenskjölds ansökan på de villkor, som af kommitterade föreslagits.

Med anledning af det i ansökningen gjorda uttalande om blifvande besparing å det anslag, som Riksdagen beviljat till bestridande af vissa kostnader för en expedition, afsedd att bringa undsättning åt docenten Nordenskjöld och hans följeslagare, vill jag erinra, hurusom Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 10 juni 1903 ställt detta på riksgäldskontoret anvisade anslag, högst 200,000 kronor, till vetenskapsakademiens förfogande

att för det afsedda ändamålet användas, i den mån från annat håll inflytande medel ej försloge till betäckande af omkostnaderna för expeditionen, samt bemyndigat akademien att tillhandahålla expeditionens chef, på rekvisition i mån af behof, för expeditionen afsedda medel mot redovisning till kammarrätten. Enligt en af vetenskapsakademiens kamrerare den 29 mars 1904 lämnad redogörelse hade akademien för undsättningsexpeditionen uppburit sammanlagdt 188,468 kronor 45 öre, däraf från riksgäldskontoret uppburits 135,000 kronor och såsom bidrag från enskilda personer 53,250 kronor samt återstoden utgjorde influten ränta. Till utgifter för omförmälda ändamål hade af akademien betalats 188,319 kronor 59 öre och väntades ytterligare behöfva erläggas omkring 3,000 kronor. Undsättningsexpeditionen chef, hos hvilken jag låtit efterhöra, huru stor besparing kunde förväntas uppkomma i expeditionens statsanslag, har i skrifvelse från Havre den 25 mars 1904 meddelat, att, därest inga oförutsedda omständigheter inträffade, en besparing kunde påräknas till belopp af 90,000 kronor eller, om öfverblifna utrustningseffekter samt en del proviant kunde förmånligt realiseras, åtskilligt öfver 100,000 kronor.

De i föreliggande ansökning och däröfver afgifna yttranden anförda skäl för att staten skulle lämna ett anslag för utgifvande af de viktigaste resultaten af den Nordenskjöldska expeditionens vetenskapliga arbeten anser jag vara mycket behjärtansvärda. De förhållanden, som i detta fall påkalla statens medverkan till det åsyftade företaget, äro väsentligen likartade med dem, som år 1903 föranledde Riksdagen att, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, bevilja ett anslag af 75,000 kronor för bearbetning och utgifning af de vetenskapliga resultaten af filosofie doktorn Sven Hedins resa i Centralasien under åren 1899—1902. Här tillkommer, att, såsom i handlingarna framhållits, öfriga i den internationella antarktiska kooperationen deltagande länder med skäl kunna vänta utgifvandet af ett verk sådant som det ifrågasatta äfven öfver den svenska expeditionen.

Det begärda beloppet, 55,000 kronor, torde med hänsyn till den i ärendet förebragta utredning rörande de med det ifrågasatta verkets utgifning förenade kostnader ej vara för högt tilltaget. För beviljande af det åskade anslaget, hvilket torde kunna fördelas på åren 1905—1909, anser jag i likhet med vetenskapsakademien och dess kommitterade böra uppställas vissa villkor och förbehåll. I sådant afseende synes böra föreskrifvas, att femtio exemplar af verket skola kostnadsfritt öfverlämnas till svenska staten, att till staten likaledes utan ersättning skola senast vid utgången af år 1908 öfverlämnas expeditionens hemförda samlingar med undantag af dublettföremål, som redan utlofvats till andra, att 1909 års

andel af anslaget icke må utbetalas, förr än verket i sin helhet utkommit, samt att den inkomst, som, efter det alla utgifter för verket blifvit ersatta, inflyter genom arbetets försäljning, med afdrag af $33\frac{1}{3}$ % distributionsprovision, skall tillfalla statsverket.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att dels, för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet under åren 1902 och 1903, bevilja ett anslag af 55,000 kronor, att fördelas på åren 1905, 1906, 1907, 1908 och 1909 med 15,000 kronor för det första året och 10,000 kronor för hvart och ett af de följande samt utgå under de af mig nyss angifna villkor och förbehåll, dels ock af omförmälda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.»

Till hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets öfriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle proposition i ämnet, af den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

C. F. Vougt.
